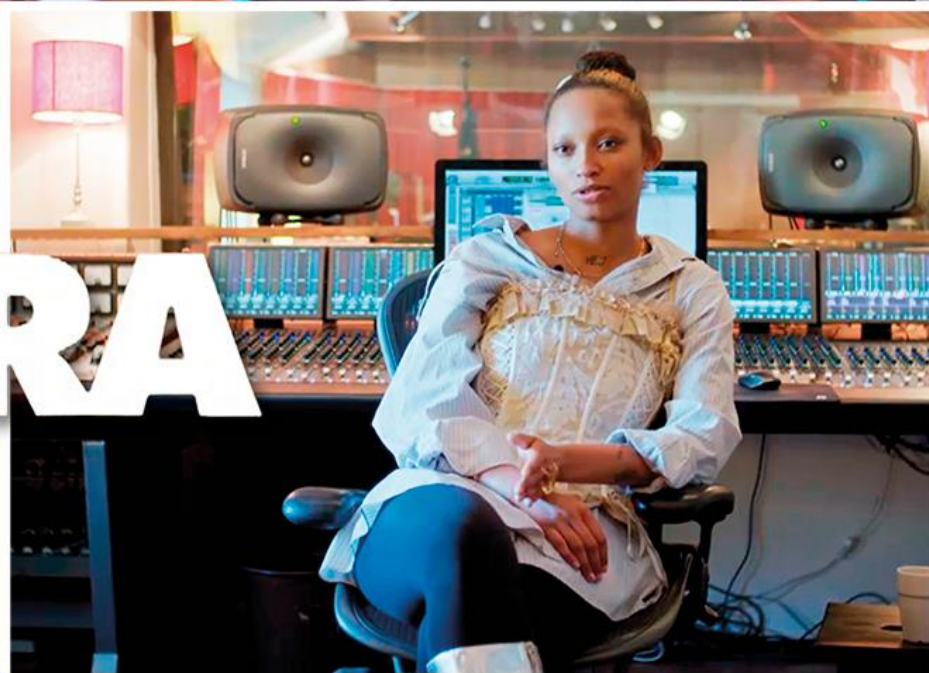

MED ANDRA ORD

Lärohandledning och arbetsblad

MED ANDRA ORD

Om programserien

I programserien *Med andra ord* får två skribenter byta genre med varandra för en dag. Genom deras upplevelser lär sig tittaren vad som skiljer olika genrer åt. Programinnehållet består av fakta om olika genrer – och textaktiviteter som eleverna möter i och utanför skolan. De presenteras på ett spännande sätt genom att en erkänd författare eller skribent utmanas att ta sig an något nytt och okänt.

I grundskolan och på gymnasiet ska eleverna i sitt skrivande förberedas för att kunna bedriva högre studier och för att fungera i ett demokratiskt samhälle. Fokus i skolan ligger därför på att anpassa texter efter olika mottagare, syften och sammanhang. En utmaning när det gäller skrivandet är att locka fram ungdomarnas skrivlust. Programmen visar att när skribenten får en inspirerande plats att skriva på och coaching i form av förberedande tips och någon slags igångsättare blir det både lättare och roligare att ta sig an en ny genre.

Om lärarhandledningen

Syfte

Begreppen genre och texttyp blandas ofta ihop och definitionerna skiljer sig också åt i olika läromedel. I programserien används ordet *genre* för att benämna de olika texterna som helhet (till exempel låttext, debattartikel, dystopi). I handledningen används också Skolverkets begrepp *textaktivitet* som, liksom ordet antyder, definierar skrivandet som en social handling och som en del av en text. De sex textaktiviteter som eleverna möter i skolans värld är återberättelse, berättelse, beskrivning, instruktion, förklaring och ställningstagande. Samtliga aktiviteter finns på något sätt med i handledningens uppgifter.

Den här lärarhandledningen är tänkt att fungera som inspiration i skrivundervisningen med utgångspunkt i programserien *Med andra ord*. Den innehåller inte något recept på hur varje genre ska skrivas, inte heller en checklista med språkregler, utan uppgifter knutna till olika textaktiviteter som förhoppningsvis lockar eleverna att skriva och utveckla sin skrivrepertoar. De flesta elever har svårt att skriva helt fritt. I programmen upprepar alla skribenter samma fråga när de tar sig an en ny genre: ”Men i vilken ände ska jag börja?”. På samma sätt som man i programmet ger varandra en knuff i rätt riktning är syftet med lärarhandledningen att ge eleverna ett startskott för att lättare kunna påbörja sitt skrivande.

Innehåll

Lärarhandledningen består av åtta delar, en för varje avsnitt i programserien. I dessa delar ingår:

- **begrepp** att gå igenom med eleverna inför visning av programmet
- **diskussionsfrågor** att samtala med eleverna om efter programmet
- **faktarutor** om de specifika genrerna som avsnittet handlar om
- **startskott** (två uppgifter) för att inspirera och sätta i gång elevernas skrivande
- **arbetsblad** för vissa av uppgifterna.

Målgrupp

Handledningen vänder sig främst till årskurs 7-9, men kan även användas på gymnasiet. Programmen berör i första hand svenskämnet, men flera uppgifter kan med fördel fungera som utgångspunkt i ämnesöverskridande samarbeten.

Koppling till läroplanen

Ett av syftena med kursplanen i svenska är att stimulera elevernas intresse att läsa och skriva. De ska också anpassa sitt språk efter syfte, mottagare och sammanhang. Beroende på vilken textaktivitet man utför finns det olika faktorer att ta hänsyn till i en text. Undervisningen ska bland annat visa hur man skriver olika texter med olika uppbyggnad och språkliga drag.

I kunskapskraven står skrivet att eleven ska kunna anpassa sig efter texttyp, språkliga normer och strukturer, men även att i fiktiva texter kunna gestalta och dramatisera sina texter. Ju högre i årskurserna, desto mer fokus ligger på de formella och argumenterande texterna.

Avsnittsförteckning

Varje avsnitt är 19 minuter långt.

Avsnitt 1: Historisk roman och sociala medier (Elisabet Nemert möter Daniel Hallberg)

Avsnitt 2: Manus och reportage (Michaela Hamilton möter Oskar Månsson)

Avsnitt 3: Debattartikel och låttext (Joy M'Batha möter Anders Lindberg)

Avsnitt 4: Tal och deckare (Elaine Eksvärd möter Denise Rudberg)

Avsnitt 5: Krönika och dikt (Amie Bramme Sey möter Daniel Boyacioglu)

Avsnitt 6: Erotisk novell och uppslagstext (Saga Becker möter Låtta Skogh)

Avsnitt 7: Satir och anvisning (Anton Hellström möter Anki Mattson)

Avsnitt 8: Notis och dystopi (Aretha Bergdahl möter Camilla Sten)

Till läraren – funderingar kring att skapa skrivlust

Klara, färdiga, gå!

Platsen – Skribenterna i programmen blir glatt överraskade när de får se de inredda rummen som gömmer sig bakom ridån. Platserna har förberetts för att inspirera och motivera författarna i deras olika genrer. Vad man som lärare kan fundera över är elevernas plats för skrivande. Är den ideala platsen verkligen det sterila klassrummet eller behöver de för att skriva lyrik ligga på golvet, liksom en av skribenterna i programmen, eller vara omgivna av mästerverk i ett bibliotek för att känna sig inspirerade i sitt fiktiva skrivande? Inom ramarna för din arbetsplats, vad kan du göra för att ge eleverna en stämningsfull oas att skriva i?

Förberedelsen – Alla skribenter, även de mest skrivvana, behöver guidning och tydlighet för att ta sig an en ny genre. Som lärare går det inte att bara sätta en uppgift i händerna på eleven. De behöver förberedas. Hur gör du för att förbereda dina elever? Vilken undervisning behöver de innan de sätter igång och skriver? Vilken förkunskap har de redan? Hur tydlig är du med dina instruktioner? Förstår eleven syftet med skrivsituationen? Vet eleverna hur lång tid de har på sig?

Startskottet – Elever kan uppleva att man i skolan tar deras skapande förmåga för given och det händer att elever ägnar mer tid åt att komma på vad de ska skriva än åt själva uppgiften. Precis som skribenterna i programmen är det inte sällan eleverna ställer frågan: Hur börjar jag? I vilken ände tar jag tag i det här? I handledningen för de olika avsnitten finns ett startskott som är tänkt som en igångsättare. Fundera över hur man i skrivuppgifter kan sätta igång eleven för att undvika att en stor del av skrivtiden i skolan går åt till att påbörja skrivandet.

Avsnitt 1 – Historisk roman och sociala medier

I det här avsnittet byter den historiska romanförfattaren Elisabet Nemert genre med den sociala mediegurun Daniel Hallberg. Elisabet möter svårigheten i att skriva spontant, då hon är van vid att kombinera noggrant insamlad fakta med målande beskrivningar. Daniel blir rastlös när han måste ägna tid åt research och krångliga formuleringar, istället för att tävla om de digitala läsarnas gunst.

Före programmet

Dela in eleverna i grupper där varje grupp spontant diskuterar några av följande begrepp. Låt dem dela med sig av sina tankar digitalt (till exempel genom skrivnytor där flera personer kan skriva tillsammans) eller på tavlan. Det viktiga är att alla kan se gruppernas definitioner som utgångspunkt för samtal i helgrupp.

genre	kunskap	akademiskt språk
roman	research	talspråk
social media	litteratur	återberättande text
offentliga inlägg		

Efter programmet

Diskutera frågorna i helklass eller i mindre grupper:

1. Daniel Hallström säger att det råder brus på sociala medier och att man måste fånga läsaren genom att sticka ut. Vad menar han med det?
2. Elisabet Nemert menar att även om man bör få all fakta rätt i en historisk roman behöver man också ge historien vingar. Vad innebär det?
3. En viktig skillnad mellan att skriva en roman och att närvara på social media är språket. Vad är egentligen talspråk och vad är skriftspråk? Vem bestämmer vad som kan accepteras som skriftspråk i olika sammanhang?
4. Elisabet ger ett ganska bra betyg till Daniel när han framför sin historiska berättelse, men menar att han skulle dra ”ett par penseldrag mindre”. Vad vill hon säga med det?
5. Daniel har varnat Elisabet för att använda tunga akademiska ord, men hon kan inte låta bli. Vad är det hon borde ha undvikit? Varför det?

SOCIAL MEDIETEXT

- Snabb och kortfattad kommunikation
- Uttrycker känslor och åsikter i stunden
- Offentligt inlägg
- Talspråk, slang och emojis

HISTORISK ROMAN

- Återberättande
- Kräver kunskap i ämnet
- Verkliga historiska miljöer och personer
- Målande och beskrivande språk

Skrivuppgift 1

Startskott: emojis och kamrattolkning

Eleverna arbetar i par.

1. Båda eleverna skriver ett meddelande med enbart emojis.
2. Eleverna byter texter med varandra, tolkar och skriver ut meddelandet med ord. Språket ska fortfarande präglas av sättet att kommunicera på social media, det vill säga talspråk, korta meningar och slang.
3. Eleverna får tillbaka sina egna texter som klasskamraten har tolkat och ska nu utveckla meddelandet till en mer utbyggd text med ett akademiskt och formellt språk.

”Du måste förtjäna uppmärksamheten med få ord”

Daniel Hallberg

Skrivuppgift 2

Startskott: inledning och årtal

Individuell uppgift.

1. Skriv första sidan i en historisk roman.
 - Sök efter verkliga karaktärer från epoken du skriver om.
 - Beskriv miljö och händelser med utgångspunkt i verkliga historieber beskrivningar.
 - Välj en av inledningarna nedan. Ge historien vingar!

”Det är din fantasi som ger historien vingar”

Elisabet Nemert

Månens sken reflekterades i det mörka vattnet och vid horisonten kunde man skymta siluetten av skeppet som närmade sig den lilla kuststaden. Året var 985 och...

Hennes hår glänste rött i skenet av den ursinniga elden. Bland åskådarna fanns både vuxna och barn. Året var 1675 och...

Hon slog upp fönstret på vid gavel, in strömmade paradorkesterns sorglösa musik och folkmassornas glädjerop. Året var 1945 och...

Ett annat alternativ är att samarbeta med historieläraren som anger en inledning utifrån det område som man arbetar med i SO-ämnet.

Avsnitt 2 – Manus och reportage

Manusförfattaren Michaela Hamilton möter utmaningen att skriva ett reportage. Sportjournalisten Oskar Månsson är också ute på okänt vatten och ska lära sig hur man skriver repliker och scenanvisningar. Han behöver lämna det mer formella skriftspråket och istället använda sig av talspråk.

Före programmet

Dela in eleverna i grupper där varje grupp spontant diskuterar några av följande begrepp. Låt dem dela med sig av sina tankar digitalt (till exempel genom skrivytor där flera personer kan skriva tillsammans) eller på tavlan. Det viktiga är att alla kan se gruppernas definitioner som utgångspunkt för samtal i helgrupp.

manus	utfyllnadstext	replik
talspråk	intresseväckande rubrik	formellt språk
journalistisk text	ingress	reportage
scenanvisning		

Efter programmet

Diskutera frågorna i helklass eller i mindre grupper:

1. I programmet jämförs en nyhetsartikel med ett reportage. Vilka skillnader och likheter finns det?
2. Oskar Månsson menar att ett reportage visserligen ska vara formellt, men ändå innehålla personliga inslag. Hur kan ett språk vara formellt, och samtidigt personligt och lekfullt?
3. En reportagerubrik har stor kreativ frihet enligt Oskar. Vad betyder det? Varför kan det vara viktigt att träna på att skriva en träffsäker rubrik?
4. Ett manus innehåller inte bara en berättelse utan är på sätt och vis en instruktion till dem som ska läsa den. Vilka är läsarna? Varför är tydligheten i ett manus så viktig?
5. Michaela Hamilton poängterar att man ska undvika utfyllnadstext i ett manus. Varför tror du att det är så?

MANUS

- Scenanvisning som beskriver var och när
- Beskriver hur replikerna ska läsas
- Dialogen i fokus
- Replikerna skrivs i talspråk

REPORTAGE

- En journalistisk berättelse
- Innehåller ofta intervjuer
- Intresseväckande rubrik och ingress
- Formellt språk med personliga inslag

Skrivuppgift 1

Startskott: tema och tankekarta

Eleverna delas in i grupper. Varje grupp skriver en kortare scen i ett drama. Scenen ska sedan spelas upp av en annan grupp. Övningen avslutas med att eleverna i författargruppen berättar om scenen blev som de hade tänkt sig. Skådespelarna ger återkoppling om hur manuset hade kunnat förbättras.

”Ta bort allt
som bara känns
som utfyllnad”
Michaela Hamilton

1. Välj ett av följande teman för ert manus:

- Matchen
- Inlåsta
- Den objudna middagsgästen
- Den sista biljetten
- En oplanerad resa

2. Följ instruktionerna (använd arbetsblad 1)

- Gör en tankekarta.
- Skapa karaktärer (anpassa antal efter elevgruppen som ska framföra dramat).
- Skriv ert manus med scenanvisningar.

Skrivuppgift 2

Startskott: struktur och minutskrivning

Eleverna ska tänka sig in i att den första reguljära resan till Mars snart ska bli av och rapportera om detta i reportageform. Läraren ger eleverna en uppgift i taget.

”En journalistisk
berättelse där man får
följa med reportern
på en resa”
Oskar Månsson

1. Skriv en kort inledning som på ett informativt och målande sätt berättar om den kommande uppskjutningen. (Var? När? Vem? Hur? Varför?)
Skriv så mycket du hinner på 5 minuter.
2. Gör en tänkt intervju med en av passagerarna – skriv frågor och svar. Skriv i 5 minuter.
3. Sammanfatta reportaget med personliga reflektioner och lyckönskningar till de första resenärerna.
Skriv i 5 minuter.
4. Renskriv din berättelse till slutet av lektionen och sätt en passande rubrik.

Avsnitt 3 – Debattartikel och låttext

I det här avsnittet får rapparen och artisten Joy M'Batha lära sig att skriva en debattartikel med journalisten Anders Lindbergs hjälp. I sin tur möter han sin livs utmaning när han ska skriva, rimma och framföra en raptext.

Före programmet

Dela in eleverna i grupper där varje grupp spontant diskuterar några av följande begrepp. Låt dem dela med sig av sina tankar digitalt (till exempel genom skrivytor där flera personer kan skriva tillsammans) eller på tavlan. Det viktiga är att alla kan se gruppernas definitioner som utgångspunkt för samtal i helgrupp.

debattartikel	vers/refräng	rim
tes	argument	rytm
lyrik	motargument	källhänvisning
slang		

Efter programmet

Diskutera frågorna i helklass eller i mindre grupper:

1. Mellan låttexter och poesi råder ett nära samband. På vilket sätt? Vilken är skillnaden mellan de båda genrerna och har det alltid varit så?
2. Anders Lindberg menar att alla kan skriva en debatterande text, men det finns ändå en del viktiga ingredienser för att texten ska bli trovärdig. Vad krävs av en argumenterande text för att den ska övertyga?
3. En debattartikel ska ha ett enkelt språk, men vad menas egentligen med ett enkelt språk?
4. Anders tycker att han är ute på hal is när han ska skriva en raptext, men anser samtidigt att det är nyttigt. I skrivandet i skolan möter du ständigt sådant som för dig är nytt och okänt. På vilket sätt kan det vara positivt?
5. Det verkar som om Joy får godkänt på sin debattartikel, men Anders menar att ”slutdasken” hade kunnat vara kraftfullare. Hur kan man göra för att avsluta en text på ett kraftfullt sätt?
Diskutera olika möjligheter.

LÅTTTEXT

- Bör snabbt fånga den som lyssnar
- Rytmask text
- Ofta verser och återkommande refräng
- Följer inga språkregler

DEBATTARTIKEL

- Tydlig tes
- Argument och motargument
- Källhänvisning som ger trovärdighet
- Enkelt språk

Skrivuppgift 1

Startskott: tes och muntlig debatt

Eleverna delas in i mindre grupper för att delta i en muntlig debatt. Diskussionen ska ge inspiration för individuellt skrivande.

1. Använd påståendena och bestäm grupper som är för och emot. Låt eleverna spontandebattera. Läraren agerar moderator. Låt även eleverna i publiken delta.
 2. När alla grupper har varit aktiva i en debatt är det dags för eleverna att individuellt välja ett av ämnena och skriva ett kort debattinlägg (använd arbetsblad 2).
- Fler bevakningskameror på skolorna!
 - Stäng alla djurparker!
 - Ingen åldersgräns för dem som vill byta kön.
 - Rösträtt åt ungdomar!
 - Kvinnliga fotbollssproffs ska tjäna lika mycket som de manliga.
 - Vuxennärvaro i skolans omklädningsrum!

”Säg vad du vill säga, säg det, säg vad du har sagt”
Anders Lindberg

Skrivuppgift 2

Startskott: skelettet

Eleverna delas in i par.

1. Använd rimraderna (använd arbetsblad 3) och skriv en sonett-rap. Glöm inte rytmen – den ska kunna rappas.
2. Spela in låten/rappen.
3. Om eleverna vill kan de sedan skriva en rap med egna sonettrim.

”Börja med ett ord, kom på alla rim du kan på det... sedan har du skelettet”
Joy M'Batba

Avsnitt 4 – Tal och deckare

Deckarförfattaren Denise Rudberg antar utmaningen att skriva ett tal till sig själv och retorikexperten Elaine Eksvärd får ge sig i kast med att skriva en rafflande inledning till en deckarroman.

Före programmet

Dela in eleverna i grupper där varje grupp spontant diskuterar några av följande begrepp. Låt dem dela med sig av sina tankar digitalt (till exempel genom skrivytor där flera personer kan skriva tillsammans) eller på tavlan. Det viktiga är att alla kan se gruppernas definitioner som utgångspunkt för samtal i helgrupp.

romangener	deckare	retorik
parallellhandling	upplösning	improvisation
personligt tilltal	igenkänningsfaktor	bildligt berättande
intresseväckande inledning		

Efter programmet

Diskutera frågorna i helklass eller i mindre grupper:

1. Olika typer av tal tas upp i programmet: högtidstal, argumenterande tal och informativa tal. Vilka tal tror du att du kommer att hålla i framtiden? Hur kan du bli mer rutinerad som talsskrivare?
2. När Elaine Eksvärd ger Denise Rudberg feedback menar hon att talet håller på att bli som en bok och inte en text som ska framföras muntligt. Vad menar hon med det? Vad behöver hon göra istället?
3. Denise säger till Elaine att hon behöver etablera brottet så snabbt som möjligt. Varför är det viktigt, tror du?
4. I programmet nämns att i Sverige kommer framförande av tal på sjunde plats över det svåraste man kan göra. Varför tror du att människor upplever det som så svårt? Vad tycker du är svårt när det gäller att tala framför en publik? Hur viktig är förberedelsen och det skrivna talet?
5. Denise tycker att Elaines deckarhistoria innehåller ”ekivoka detaljer” som gör henne generad, ett bildligt språk och en historia som stegras från början till slut. Vad menar hon med det? Vad tycker du om Elaines första försök inom deckargenren?

DECKARE

- Berättande text kring ett brott
- Huvudkaraktären är oftast den som löser brottet
- Oftast parallellhandlingar
- Viktigt med upplösning

TAL

- Framförs muntligt
- Intresseväckande inledning
- Tala fritt
- Personligt tilltal

Skrivuppgift 1

Startskott – mordvapnet

Eleverna ska tillsammans skriva flera deckarhistorier genom att fortsätta på varandras berättelser.

Läraren delar in eleverna i sex grupper. Det lättaste är om eleverna arbetar i ett och samma dokument som skickas vidare från en grupp till en annan. Alla grupper börjar med att nämna ett mordvapen, och skickar därefter vidare dokumentet till nästa grupp. Följ sedan steg 2-7 där dokumenten byter grupp i samma ordning efter varje steg. Det slutar med att grupperna får tillbaka sina avslutade deckarberättelser och bearbetar dem till färdig berättelse.

1. Mordvapnet/Bevismaterialet
2. En explosionsartad inledning som inkluderar brottet.
3. En presentation och beskrivning av huvudkaraktären som tar sig an brottsutredningen.
4. En parallellhandling eller tillbakablick som bygger upp berättelsen.
5. En fortsättning där man istället ser händelseförloppet ur brottslingens perspektiv.
6. En avslutning där det sker en upplösning.
7. Gruppen får tillbaka sin text och bearbetar språk och struktur till färdig berättelse.

**”Du måste
etablera konflikten
tidigt”**

Denise Rudberg

Skrivuppgift 2

Startskott – skriva tal åt varandra

Politiker och andra frekventa talare brukar ha egna talskrivare. Nu ska eleverna agera talskrivare åt varandra. Dela in eleverna i par.

1. Eleverna beställer ett tal av varandra – till exempel ett avslutningstal eller ett födelsedagstal till ett syskon eller en förälder.
2. Varje elev får femton minuter på sig att ställa frågor till den andra eleven för att förse sig med viktig information inför skrivandet.
3. Eleverna skriver varandras tal.
4. När eleverna har fått underlaget av sina talskrivare framför de talet med inlevelse.

**”Du behöver
snabbare komma i mål,
det får inte bli som
en bok”**

Elaine Ekensvärd

Avsnitt 5 – Krönika och dikt

Den rutinerade krönikören Amie Bramme Sey har svårt att finna en inspirerande plats för sitt diktande medan Daniel Boyacioglu lämnar poesin för en dag och skriver ett personligt inlägg om supportervåld.

Före programmet

Dela in eleverna i grupper där varje grupp spontant diskuterar några av följande begrepp. Låt dem dela med sig av sina tankar digitalt (till exempel genom skrivytor där flera personer kan skriva tillsammans) eller på tavlan. Det viktiga är att alla kan se gruppernas definitioner som utgångspunkt för samtal i helgrupp.

poesi
tolkning
liknelse
metafor

kåseri
krönika
slagkraft

fri dikt
bunden dikt
högtravande

Efter programmet

Diskutera frågorna i helklass eller i mindre grupper:

1. Daniel Boyacioglu menar i inledningen att språket i en dikt ska vara effektivt. Vad menar han med det?
2. Amie Bramme Sey säger att man ska framföra sin åsikt på ett slagkraftigt sätt i en krönika. Vad innebär det att vara slagkraftig? På vilket sätt är Daniels tal slagkraftigt?
3. Boyacioglu berättar att även om dikten kan vara fri, måste den vara möjlig att tolka för läsaren. Hur är det möjligt? Hur kan vi veta vilket budskap poeten vill förmedla? Hur kan vi tolka användningen av bildspråk?
4. Båda författarna menar att en text måste få växa fram och att man ska hitta sin egen röst. Vad vill de säga med det?
5. När det gäller poesi menar Daniel att Amies dikt är lite för värtalig och att det är en vanlig missuppfattning när man skriver poesi. Vad menar han? Varför verkar det finnas så många missuppfattningar när det gäller just poesi?

KRÖNIKA

- Utgår från en händelse
- Personliga åsikter och tankar
- Intresseväckande rubrik
- Personligt språk

DIKT

- Språk och ordval i fokus
- Följer inga språkregler
- Texten är rytmisk
- Språk som skapar bilder

Skrivuppgift 1

Startskott – inspelning av inre monolog

Eleverna får i hemuppgift att någon gång under veckan spela in sina tankar. Inspelningen ska sedan överföras till text och bearbetas i skolan.

1. Tänk högt och spela in dina tankar! Det kan ske under en promenad i skogen, när du precis har vaknat, framför tv:n eller under en cykeltur. Det viktiga är att du under en kort inspelning fångar din inre röst med ljud.
2. Transkribera din ljudfil – det vill säga överför den till text utan att bearbeta den. Skriv precis som du talar.
3. Bearbeta texten. Fyll ut med beskrivningar och ord som eventuellt saknas.
4. Resultatet blir en inre monolog som du kan använda i en annan text, till exempel i en krönika eller i en novell.

”Hitta din egen röst”
Amie Bramme Sey

Skrivuppgift 2

Startskott – ginko-promenad

Eleverna ska individuellt skriva en dikt med utgångspunkt i en samling ord som de själva samlar in under en promenad i de omgivningar som läraren anger. Ginko är en japansk promenad för att samla inspiration till en haiku, men i det här fallet ska eleven skriva en fri dikt enligt följande instruktioner:

1. Ta med ett anteckningsblock och en mobiltelefon, och gå ut på skolgården/i naturen/i staden.
2. Samla och skriv ned 10 ord: fyra föremål/personer, två känslor, två beskrivande ord och två händelser/rörelser.
3. Ta en bild på något som fångar blicken.
4. Tillbaka i klassrummet: skriv en dikt som inspireras av bilden och använd de tio orden som du har skrivit ned i ditt anteckningsblock.
5. Byt dikt med en klasskamrat och tolka varandras dikter.

”Poesi och vältalighet är inte samma sak”
Daniel Boyacioglu

Avsnitt 6 – Erotisk novell och uppslagstext

I det här avsnittet våndas Låtta Skogh inför sin uppgift att skriva en erotisk novell eftersom hon i vanliga fall skriver faktatexter. På samma sätt befinner sig författaren Saga Becker långt utanför sin bekvämlighetszon när hon ska skriva en uppslagstext utan en enda målände beskrivning.

Före programmet

Dela in eleverna i grupper där varje grupp spontant diskuterar några av följande begrepp. Låt dem dela med sig av sina tankar digitalt (till exempel genom skrivytor där flera personer kan skriva tillsammans) eller på tavlan. Det viktiga är att alla kan se gruppernas definitioner som utgångspunkt för samtal i helgrupp.

uppslagstext	ämnesspecifik	antydning
novell	objektiv	målände språk
roman	definition	gestaltning
erotik		

Efter programmet

Diskutera frågorna i helklass eller i mindre grupper:

1. Saga Becker berättar att en erotisk novell ska beröra både mentalt och fysiskt, hur lyckas man med det? Vilka andra textgenrer kan beröra på samma sätt?
2. En text som ska vara helt saklig och inte innehålla några som helst känslor eller egna tankar kan också vara komplicerad att skriva, trots att ramarna är tydliga. Vad är det som Saga tycker är så svårt?
3. För Låtta Skogh är det svårt att komma igång med texten, eftersom hon är ovan vid att hitta på. Vad tycker du är svårast? Vad behöver du för att få igång fantasin när du skriver en fiktiv text?
4. I programmet nämns Wikipedia och Nationalencyklopedin som exempel på uppslagsverk. Vad tycker du skiljer dessa platser för faktatexter åt?
5. Det beskrivs som svårt att berätta något men ändå inte avslöja för mycket? Vilka knep skulle man kunna använda?

EROTISK NOVELL

- Berör mentalt och fysiskt
- Avslöjar inte för mycket
- Beskriver känslor och upplevelser
- Sensuellt språk

UPPSLAGSTEXT

- Förmedlar kunskap
- Beskriver utmärkande kunskaper
- Ämnesspecifika termer
- Sakligt och objektivt

Skrivuppgift 1

Startskott – minutskrivning med alla sinnen

Inför uppgiften behöver läraren förbereda:

- ett musikstycke som kan spelas upp
- en bild som eleverna inspireras av
- en doft, till exempel en parfym.

Läraren ger eleverna en uppgift i taget.

1. Beskriv ett moget päron med alla dina sinnen: Hur känns päronet när man håller i det, vilken form har det, hur känns det när man tar på skalet, hur är konsistensen när man äter det, hur doftar det, hur låter det när man när man sätter tänderna i det? Skriv i en minut.
2. Lyssna på musikstycket: Vad känner du? Kan du beskriva hur det låter? Vad ser du framför dig om du blundar? Skriv i två minuter.
3. Se på bilden som läraren visar. Beskriv den för någon som inte har sett den. Skriv i två minuter.
4. Blunda och känn doften. Beskriv den och de första tankarna som dyker upp. Skriv i en minut.
5. Du öppnar en chokladask och provar flera olika praliner. Beskriv smakerna, fyllningen och konsistenserna. Skriv i en minut.
6. Skriv om ett kärleksmöte och använd åtminstone en beskrivning från varje uppgift 1-5.

”En balansgång
mellan att avslöja
mycket men inte allt”

Saga Becker

Skrivuppgift 2

Startskott – en färdig faktatext

1. Eleverna får varsin kortare faktatext ur Nationalencyklopedin (olika texter).
2. De ska sedan fylla tomrummen i texten med händelser och målande beskrivningar och på så sätt förvandla den torra faktatexten till en kort berättande text.
3. Eleverna byter sedan texter med varandra, skalar av texten och försöka återställa den rena faktatexten.

”Uppslagstexten
ska vara
opersonligt torr”

Lätta Skogh

Avsnitt 7 – Satir och anvisning

Anton Hellström är benägen att hålla med när Anki Mattson menar att han har fått det enklaste uppdraget – att skriva en anvisning. Anki själv ska däremot ge sig på en av de svåraste genrerna – satir.

Före programmet

Dela in eleverna i grupper där varje grupp spontant diskuterar några av följande begrepp. Låt dem dela med sig av sina tankar digitalt (till exempel genom skrivytor där flera personer kan skriva tillsammans) eller på tavlan. Det viktiga är att alla kan se gruppernas definitioner som utgångspunkt för samtal i helgrupp.

satir	humor	provokation
ironi	aktiva verb	anvisning
underhållning	imperativ	instruktion
underliggande budskap		

Efter programmet

Diskutera frågorna i helklass eller i mindre grupper:

1. Anki Mattson menar att man dagligen möter anvisningstexter i olika former. Kan du ge exempel? Varför tror du att människor ibland har svårt att följa anvisningar/instruktioner? Vad krävs för att just du ska förstå en anvisning?
2. När Anton Hellström försöker sig på att beskriva satir menar han att det är en kommentar om något som sker i samhället eller om en person som är aktuell, men med en humoristisk touch. Ge exempel på satir som du har stött på.
3. Han nämner också att man ska skilja ironi från satir, eftersom ironi är ett fegt sätt att kritisera någon eller något. Håller du med? Hur långt kan satir gå utan att det blir kränkande?
4. När man skriver en instruktion bör man skriva i imperativ, det vill säga i uppmaningsform, och använda både korta meningar och ett enkelt språk. Varför är det viktigt, tror du?
5. Det framgår att en satirisk text har ett underliggande budskap. Kan du komma på andra texter som på samma sätt innehåller gömda budskap? Ge exempel på satir där en del känner sig provocerade och andra tycker det är underhållande.

ANVISNING

- Förklarar hur något ska utföras
- Beskriver arbetsordning och material
- Innehåller ofta tips och varningar
- Enkelt språk

SATIR

- Underliggande budskap
- Provocera och underhålla
- Belyser samhällets sämre sidor
- Förstärks av liknelser och metaforer

Skrivuppgift 1

Startskott: en löpande text

Eleven får en något rörig redogörelse för hur man lagar en äppelpaj och ska med hjälp av texten skriva en tydlig instruktion i form av ett recept. Se arbetsblad 4 – recept.

”Precis överallt
finns det anvisningar
och instruktioner”

Anki Mattson

Skrivuppgift 2

Startskott: rubrik/mottagare/syfte

En satirisk text har ett underliggande budskap, underhåller dem som håller med och provocerar dem som den riktar sin kritik mot. Eleven ska skriva ett öppet satiriskt brev till skola/lärare/föräldrar/samhälle om hur lätt det är att vara tonåring idag. Syftet är att roa andra jämnåriga som kan känna igen sig, men det ska samtidigt finnas ett budskap som eleven vill förmedla med sin text.

”Jag tänker snarare
hur jag ska sluta, och
kommer på sista
meningen först”

Anton Hellström

1. Använd följande rubrik: Mitt bekymmersfria liv som tonåring
2. Skriv ett öppet brev till lärare, förälder, skola eller samhället.
3. Inled med att skriva vem du riktar dig till.
4. Börja i vilken ände du vill, från början eller med den sista meningen

Avsnitt 8 – Notis och dystopi

Aretha Bergdahl är nyhetsreporter och ska i det här avsnittet få pröva på att skriva en dystopi. Camilla Sten får istället lära sig hur man skriver en komprimerad nyhetstext i form av en notis.

Före programmet

Dela in eleverna i grupper där varje grupp spontant diskuterar några av följande begrepp. Låt dem dela med sig av sina tankar digitalt (till exempel genom skrivytor där flera personer kan skriva tillsammans) eller på tavlan. Det viktiga är att alla kan se gruppernas definitioner som utgångspunkt för samtal i helgrupp.

dystopi	samhällskritik	notis
trovärdighet	nyhetstext	informativ
komprimerad text	lättöverskådlig text	verklighetsförankring
framtidsvision		

Efter programmet

Diskutera frågorna i helklass eller i mindre grupper:

1. Camilla Sten menar att en riktigt bra dystopi utmärks av att författaren har skapat en trovärdig värld. Hur kan man göra en obefintlig värld trovärdig? Ge exempel på världar som har skapats av författare och som känns trovärdiga. Vad är det som gör dessa så verklighetsnära?
2. Hon menar också att en välskriven dystopi får henne att ändra sitt beteende och att en dystopisk berättelse ofta är en varning om vad som skulle kunna hända i framtiden som en konsekvens av hur vi lever nu. Hur menar hon? Kan du ge exempel?
3. Enligt Amie fungerar en notis som om man beskriver något för en väldigt ung eller gammal person. Vad menar hon med det?
4. När man skriver en notis utgår man från en nyhet som har rapporterats. Varför kan man inte bara kopiera de viktigaste meningarna i den nyheten? Hur behöver Camilla tänka när det gäller rubriken?
5. Camilla ger rådet till Amie att hon behöver visualisera miljön lite mer. Vad innebär det och varför är det viktigt, tror du?

NOTIS

- Var? När? Hur? Varför? Vad? Vem?
- Lättöverskådlig information
- En kort rubrik
- Enkelt och rakt språk

DYSTOPI

- Samhällskritisk framtidsvision
- Aktuella problem som eskalerar
- Ofta ett inslag av hjältar och hjältinnor
- Varnar för negativa konsekvenser

Skrivuppgift 1

Startskott: storytelling i par

1. Eleverna får i läxa att läsa och memorera en nyhet eller en annan aktuell historia.

Under lektionspasset arbetar de i par.

2. Eleverna berättar i tur och ordning muntligt och utförligt för sin klasskamrat om nyheten. Eleven som lyssnar skriver anteckningar.
3. Med hjälp av sina egna anteckningar skriver eleven en kort notis.

”Försök få med
varför läsaren kommer
att drabbas av händelsen
som rapporteras”

Aretha Bergdahl

Startskott: mottagare – dystopiskt scenario

Eleven arbetar individuellt med att skriva och spela in en podcast.

Anta att man vet att mänskligheten närmar sig sitt slut och att tiden är knapp. Eftersom du också vet att jorden en dag kommer att befolkas av nya invånare bestämmer du dig för att spela in en podcast där du delar med dig av människans historia för att både ta vara på goda erfarenheter och kunskaper och undvika att den nya befolkningen begår samma misstag som vi.

1. Skriv ett meddelande till jordens framtida invånare. Du ska få med både lärdom om sådant som har fungerat bra i människans historia och en varning för det som har lett till mänsklighetens undergång.
2. Använd ditt manus och spela in din podcast (max 5 minuter).

”En riktigt bra
dystopi motiverar mig
att göra något i nuet”

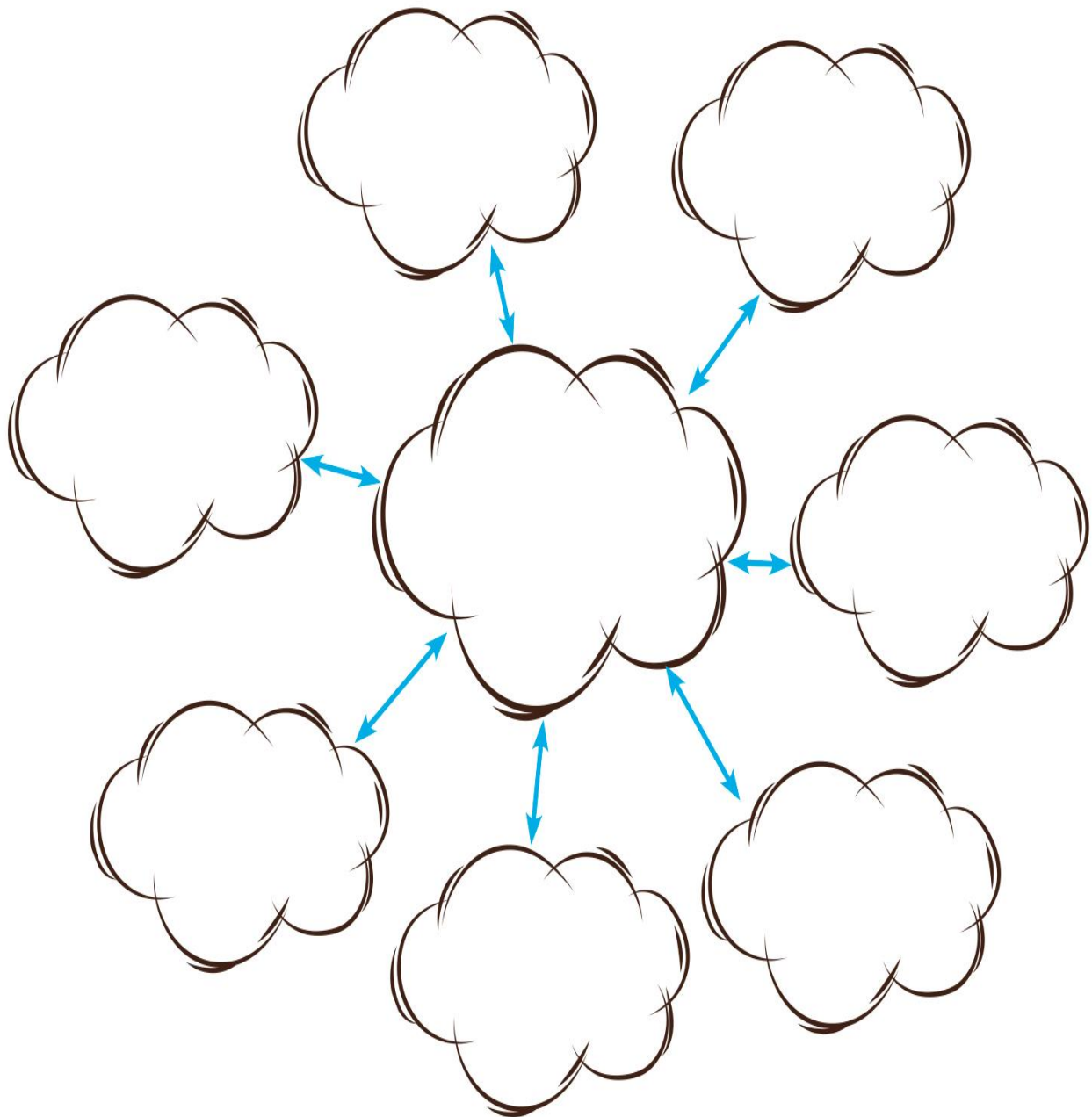
Camilla Sten

Lärarhandledningen är skriven av Lisa Lindblad

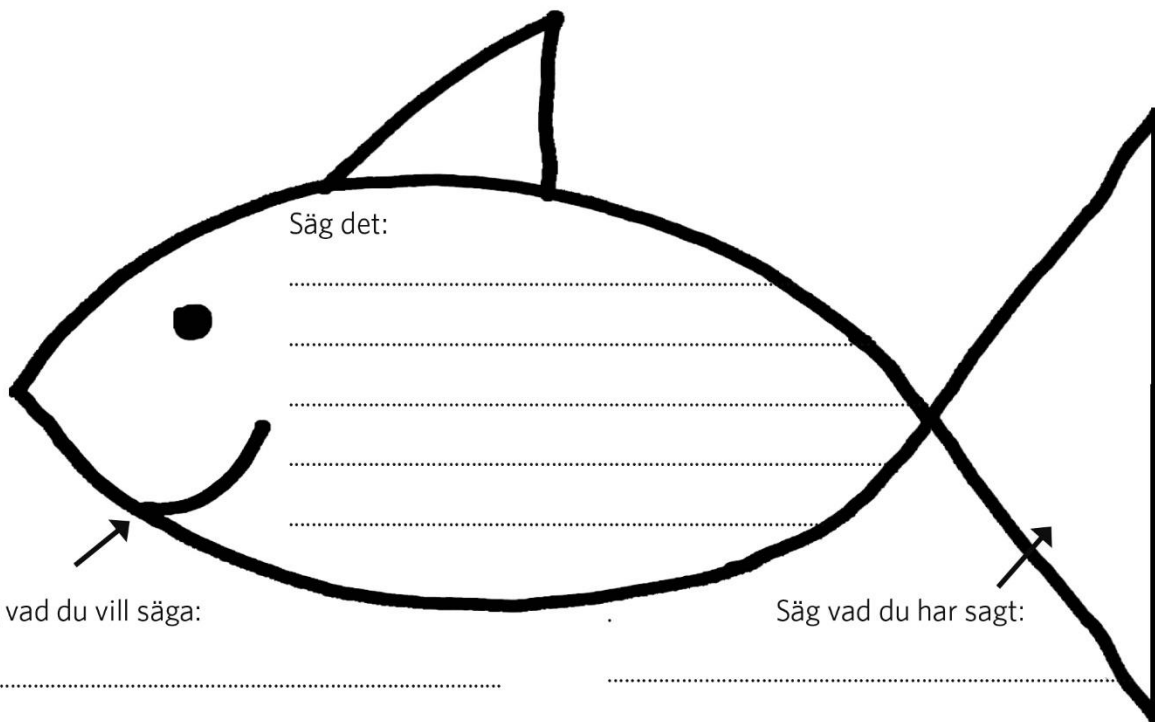
Upphovsrätten till innehållet i den här lärarhandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges. Lärarhandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärarhandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iakttas. Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärarhandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärarhandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärarhandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärarhandledningen).

Arbetsblad 1 – Skriv ett manus

Tankekartan till arbetet med ett manus

Arbetsblad 2 – Debattinlägg

Säg vad du vill säga:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Säg vad du har sagt:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Arbetsblad 3 – Låttext

Skriv en rap-sonett

_____ dina

_____ gå

_____ få

_____ skina

_____ drömma

_____ hav

_____ gav

_____ glömma

_____ ljuset

_____ sången

_____ vatten

_____ bruset

_____ fången

_____ natten

Arbetsblad 4 – Recept

Det här ska bli en riktigt knäckig äppelpaj med ljuvlig vaniljsås. Man behöver en pajdeg som bland annat består av hundra gram margarin eller smör och även två deciliter vetemjöl. Det blir godare om man också har en deciliter havregryn, och ganska mycket nyttigare. Det ska vara två sorters socker, både en deciliter vanligt socker och två små matskedar sirap. En paj kan förstås inte vara utan en fylling och i det här fallet har mormor bidragit med ett par kilo äpplen från sin trädgård. De doftar underbart! Man kan blanda dem med lite kanel (då doftar det jul) och några matskedar socker om de skulle vara för sura (ibland kanske de inte är helt mogna). Det är viktigt att man tänker på vilken typ av ugn man har, men för det mesta är det lagom med två hundra grader. Jag glömde att nämna att äpplena ska skivas och att skivorna ska vara väldigt tunna, nästan så att de blir genomskinliga. De skivorna blandar man med de andra ingredienserna i fyllningen. Det som skulle ingå i pajdegen kan man bara blanda ihop och man gör ungefär som när man gör en smulpaj med blåbär, fast här används äpplen. När degen är färdig smular man den över äpplena. Det tar ungefär en halvtimme att baka pajen och man kan knappt vänta när man känner doften. För det mesta brukar vi ha vaniljglass till den här pajen, men man kan även använda grädde eller göra en egen vaniljsås. Det receptet finns på en annan sida i boken. Man kan förstås också köpa färdig vaniljsås om man vill. Hoppas din blir lika god som min!
